

nauczania ma istotne znaczenie dla wszechstronnego rozwoju osobowości ucznia oraz procesu katechetycznego. Wartość metody zależy od tego, czy i w jakim stopniu stoi w służbie dialogu miłości Boga z każdą osobą, wywołuje aktywność, samodzielność i zaangażowanie uczniów, służy skuteczności asymilacji wartości. Aktywizacja uczniów jest szczególnym warunkiem efektywności procesu dydaktyczno-wychowawczego katechezy. Sprzyja opanowaniu wiedzy w toku samodzielnego rozwiązywania zagadnień oraz posługiwania się nią w różnego typu zadaniach oraz przyczynia się do rozwoju zainteresowań i postaw twórczych. Wymaga to jednak odejścia

od monometodyczności, która polega na stosowaniu jednej metody niezależnie od treści, środowiska, podmiotu. Unika się wówczas monotonii, braku zainteresowania uczniów problemem, nudy na lekcji, schematyczności działań. Podstawowym kryterium wyboru przez katechetę określonej metody pracy jest zmierzanie do osiągnięcia założonego celu, służba Objawieniu i nawróceniu, zaktywizowanie uczestników procesu katechetycznego, więc efektywność działania. Metoda nie może służyć osiągnięciu jedynie efektów różnych. Znajomość metod zarówno od strony teorii, jak i praktyki posiada zasadnicze znaczenie dla katechety i uczniów¹⁸.

¹⁸ Por. E. Osewska, *Pluralizm...*, s. 173-174.

Ks. prof. UKSW dr hab. Stanisław Łabendowicz – Instytut Teologiczny Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Radomiu.

ks. Stanisław Łabendowicz

Metody pracy z tekstem

Kształtowanie umiejętności korzystania ze słowa pisanego (drukowanego) jest jednym z założeń dydaktycznych i wychowawczych katechezy¹. Istota metod pracy z tekstem polega na lekturze danego tekstu, którym w katechezie może być: Pismo Święte, księgi liturgiczne, dokumenty Kościoła, podręczniki szkolne, encyklopedie,

słowniki, poezja czy reportaże prasowe. Sposób pracy z tekstem określają takie czynniki, jak: rodzaj tekstu; cel, jaki ma spełnić; miejsce w katechezie; osoby, do których jest adresowany. Pracować można indywidualnie lub w grupach. Cechą wspólną metod pracy z tekstem jest zapoznanie się z tekstem².

¹ Por. W. Kubik, *Zarys dydaktyki katechetycznej*, Kraków 1990, s. 261-264; S. M. Sondej, *Potrzeba katechezy aktywizującej*, AK 84 (1992) nr 498, s. 249-255; A. Witkowiak, *Metoda tekstowa w katechezie*, Kat. 2 (1974), s. 61.

² Por. B. Twardzicki, *Katechetyka formalna w służbie wiary*, Przemyśl 2010, s. 400-401; zob. M. Bartos, *Realizacja katechezy różnymi metodami*, Kat. 38 (1994), s. 156-158.

Jedną z metod jest **czytanie tekstu ze zrozumieniem**. Przed rozpoczęciem czytania uczniowie powinni zostać poinformowani o tym, na co mają zwrócić uwagę, czytając tekst. „Trzeba także przestrzegać następujących czynności:

- ciche czytanie ze zrozumieniem i podkreśleniem niezrozumiałych wyrazów;

- próba wyjaśnienia przez uczniów niezrozumiałych wyrazów, w razie konieczności dokonuje tego katecheta;

- podanie problemów (pytań), na które uczniowie winni znaleźć odpowiedź, czytając ponownie tekst;

- powtórne ciche czytanie tekstu;

- ciche redagowanie ustnych odpowiedzi;

- głośne udzielanie odpowiedzi na postawione wcześniej pytania;

- głośne odczytywanie odpowiednich fragmentów tekstu dla uzasadnienia prezentowanej wypowiedzi³.

Konieczne jest więc co najmniej dwukrotne czytanie tekstu: pierwsze, po którym uczniowie ogólnie znają treść oraz drugie dające możliwość głębszego wniknięcia w treść. W przypadku głośnego czytania tekstu przez ucznia, zadaniem katechety jest zwrócić uwagę na poprawność czytania: tempo, dykcję, modulację głosu, akcent czy nawet postawę. Ta metoda przybiera szczególną formę w katechezie podczas odczytywania fragmentów Pisma Świętego. Rozróżnia się kilka sposobów czytania tekstów biblijnych. Do podstawowych należą: uroczysty, zwykły oraz z podziałem na role. W trakcie uroczystego czytania uczniowie powinni stać, a na stole znajduje się zapalona świeca. Po odczytaniu tekstu

i aklamacji Pismo Święte należy ucłować. Celem takiego postępowania jest wykształcanie w uczniu szacunku do Pisma Świętego i świadomości, że jest ono słowem przemawiającego Boga. Ten sposób stosuje się zwykle w odniesieniu do głównego fragmentu w katechezie. Czytanie zwykle kieruje się zasadami takimi, jak przy pracy nad tekstem i zwykle wtedy, gdy podczas zajęć wprowadza się wiele fragmentów czy pracę grupową. Natomiast przy czytaniu z podziałem na role lektorzy powinni być wcześniej do tego przygotowani⁴.

Według W. Kubika, najczęstszym sposobem pracy z tekstem jest odczytanie go, aby odnaleźć odpowiedzi na postawione pytania. Te pytania mają pomóc uczniom w poznaniu i zrozumieniu treści. W pracy z tekstem można zadawać następujące rodzaje pytań:

sprawdzające – odwołują się do wiedzy katechizowanych, zarówno tej, którą poznali po przeczytaniu tekstu w toku procesu dydaktycznego danej jednostki, jak i poznanej na poprzednich katechezach;

uzupełniające – wymagają wskazania w odpowiedzi czegoś, co uczeń może się domyślać z lektury tekstu;

wyjaśniające – wskazują na podanie definicji danego pojęcia występującego w treści;

syntetyzujące – pomagają uchwycić główną myśl czytanego tekstu⁵.

Kolejną metodą pracy z tekstem jest **analiza tekstu**. Polega ona na: „określeniu czasu rozgrywania się przedstawionego wydarzenia, jego przestrzeni i miejsca, kontekstu powstania, wyróżnienia występujących

³ M. Śnieżyński, *Metody wielostronnego nauczania i uczenia się*, Kraków 1991, s. 47; tenże, *Zarys dydaktyki dialogu*, Kraków 1997, s. 92.

⁴ Por. Z. Marek, *Biblia w katechetycznej posłudze słowa*, Kraków 1998, s. 146nn.; J. Stala (red.), *Katechetyka szczegółowa*, Tarnów 2003, s. 152-153; J. Szpet, *Dydaktyka katechezy*, Poznań 1999, s. 184-185; zob. H. Łuczak, *Rola katechezy w przekazie Słowa*, Kat. 26 (1982) nr 1, s. 17-23.

⁵ Por. M. Korgul (oprac.), *Dydaktyka dla katechetów*, Legnica 1997, s. 116; W. Kubik, jw. s. 265-267.

⁶ J. Szpet, jw. s. 194.

osób i ich wzajemnych relacji, oczekiwań⁷. Celem, jaki przyświeca tej metodzie jest odczytanie orędzia zawartego w tekście, będącego podstawą do dalszej refleksji. R. Murawski podaje, że tę metodę można zastosować w odniesieniu do tekstu narracyjnego, listów i innych dzieł literackich oraz dokumentów Kościoła. Proponuje on podwójną analizę tekstu: pierwszą, której celem jest poznanie prawdy zawartej w tekście oraz drugą umożliwiającą odkrycie w nim świadectwa wiary. W przypadku pierwszej analizy uczeń zapoznaje się z tekstem i poprzez przygotowane przez katechetę pytania odkrywa jego istotne myśli i przesłanie. Następnie po odniesieniu się do kontekstu wydarzeń i własnej interpretacji tekstu dokonuje syntezy końcowej oraz odnajduje zawartą w nim prawdę. Druga analiza polega na prezentacji tekstu, który ukazuje doświadczenie wiary. Uczeń kontempluje poznane doświadczenie, a następnie konfrontuje je własnymi doświadczeniami. Na koniec dokonuje syntezy i wyciąga wnioski dla swojego życia⁷. R. Murawski prezentuje jeszcze inny rodzaj analizy, tzw. analizę strukturalną, którą stosuje się wówczas, gdy tekst jest znany uczniom. Bierze się pod uwagę nie tylko treść czy formę, ale szereg innych elementów, które spełniają tu istotną rolę. Chodzi tu o takie elementy jak: data powstania, uwarunkowania kulturowe i geograficzne, czas i miejsce akcji danego wydarzenia, osoby występujące itp. Wówczas tekst staje się bogatszy i ciekawszy. Uczniowie wskazują na istotne różnice, podobieństwa, powtórzenia, które następnie zapisują

w kolumnach na tablicy. W oparciu o to, dzieli się tekst na części, w których zauważa się charakterystyczne cechy. Następnie podzielony na części tekst analizuje się, by na koniec jeszcze raz go odczytać. Ponowne odczytanie daje możliwość lepszego zrozumienia i przyswojenia treści⁸.

Przedmiotem analizy w katechezie są zazwyczaj teksty biblijne, dlatego katecheta posługując się tą metodą, powinien znać zasady współczesnej egzegezy i hermeneutyki biblijnej⁹. Opiswane w perykopie wydarzenia mogą uczniowie przedstawić w formie **bibliodramy lub za pomocą rysunku, kolażu**¹⁰. Mogą to być także np. takie metody, jak: **medytacja, kontemplacja, quiz biblijny czy identyfikacja z postacią biblijną**. Przede wszystkim zadaniem katechety jest ukazać, że „Pismo Święte to nie tylko zapis historyczno-literacki, ale manifestowanie Bożego planu zbawienia, którego celem jest uświadomienie otwartości Boga na człowieka, ale też doprowadzenie do otwarcia się człowieka na Boga. To przekaz objawienia Bożego, ale jednocześnie świadectwo wiary tych, którzy to Słowo Boże przekazali. Dlatego odczytanie tekstu biblijnego jest możliwe w kontekście historyczno-geograficznym czasów powstania, a także w kontekście wiary i życia Kościoła”¹¹.

Przykładem metod pracy z tekstem jest również **dialog z tekstem**. Polega na przedstawieniu przez uczniów własnego wyjaśnienia przeczytanego tekstu. Uczeń wypowiada swoje wrażenia, przeżycia, rozważa zawarte w nim wymagania lub stawia pytania.

⁷ Por. R. Murawski, *Katecheza w formie analizy tekstu*, w: *Katechizacja różnymi metodami*, red. M. Majewski, Kraków 1994, s. 112-113; zob. KKK 115-117.

⁸ Por. tamże, s. 107; por. Z. Marek, *Biblia w katechetycznej posłudze słowa*, Kraków 1998 s. 137-211; zob. A. Witkowiak, *Metoda tekstowa...*, s. 60-63.

⁹ Por. Z. Grzegorski, *Interpretacja utworu literackiego na użytek katechezy*, Kat. 2 (1974), s. 52-62; R. Murawski, *iw. s. 105*; K. Wójtowicz, *Poezja w nauczaniu katechetycznym*, Kat. 4 (1978), s. 160-162.

¹⁰ Por. M. Korgul (oprac.), *Dydaktyka...*, s. 143-145; J. Stala (red.), *Katechetyka...*, s. 153.

¹¹ B. Twardzicki, *Katechetyka...*, s. 402.

Dokonuje się to w formie pisemnej lub ustnej, indywidualnie, albo w grupach¹². Inną możliwością pracy z tekstem jest np. **rozwiązanie testu** w oparciu o przeczytaną wcześniej treść. Można tę metodę zastosować w następujący sposób: uczniowie po zapoznaniu się z tekstem otrzymują kartkę papieru, na której znajduje się tabela podzielona na dwie rubryki. Do pierwszej rubryki wpisują to, co z przeczytanego tekstu było im znane wcześniej, do drugiej zaś zapisują nowo poznane informacje. Wreszcie w oparciu o przeczytany tekst uczniowie mogą **ułożyć wiersz, napisać: list, opowiadanie czy reportaż; przygotować inscenizację lub narysować rysunek**¹³. Pomocne w pracy z tekstem są jeszcze takie metody, jak np.: **wywiad** (z osobą występującą w tekście), **wypełnianie luk, przepisywanie tekstu, nauka wybranych sentencji na pamięć**¹⁴.

W katechezie tekstem, na którym najczęściej pracuje się jest Pismo Święte, jednak nie należy zapominać o wykorzystaniu podręczników szkolnych i ich roli w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Różne mogą być rodzaje pracy z tekstem zawartym w podręczniku. Do podstawowych należą: „przekazanie wybranego fragmentu tekstu podręcznikowego do analizy jego treści; wyjaśnienie niezrozumiałych pojęć podręcznika przy pomocy słownika czy encyklopedii; wyodrębnianie

najważniejszych zagadnień w tekście jednostki podręcznikowej; układanie planu na podstawie podręcznika; sprawdzanie wiadomości podręcznikowych na mapie; robienie wykresów czy rysunków”¹⁵. Dzięki **zastosowaniu podręcznika** w pracy z tekstem (na katechezie lub w domu) można uporządkować i podsumować wyniki żywego przekazu katechetycznego, ułatwić pamięciowe utrwalenie przekazanych treści czy wreszcie wychowywać do korzystania z książek o tematyce religijnej.

Słowo pisane stanowi doskonały sposób kształtowania człowieka, bowiem uczy poszukiwania źródeł wiedzy, krytycznej analizy, wnioskowania i zdobywania rzeczowej argumentacji, dzięki czemu uczeń przestaje być podatny na manipulowanie np. przez telewizję. Wskazuje także wzorce zachowań i wpływa na wychowanie w wierze poprzez odkrywanie wartości, które odnajduje uczeń w tekście, zwłaszcza biblijnym. Katechizowany, poznając język od strony zastosowania w nim gramatyki i stylu, uczy się interpretowania, streszczania i samodzielnego redagowania tekstu, poszerza także swój zasób słów i pojęć. Natomiast ucząc się danego fragmentu na pamięć, ćwiczy zdolność zapamiętywania i uwagi. Metody pracy z tekstem stosowane podczas katechezy pomagają w przekazaniu nowych wiadomości, kontroli i ocenie pracy ucznia.

¹² Por. J. Szpet, *Dydaktyka...*, s. 194-195.

¹³ Por. B. Twardzicki, jw. 402.

¹⁴ Por. J. Szpet, jw. s. 190-191.

¹⁵ W. Koska, *Katechetyka*, Poznań 1993, s. 103.